Sabriye Aşır

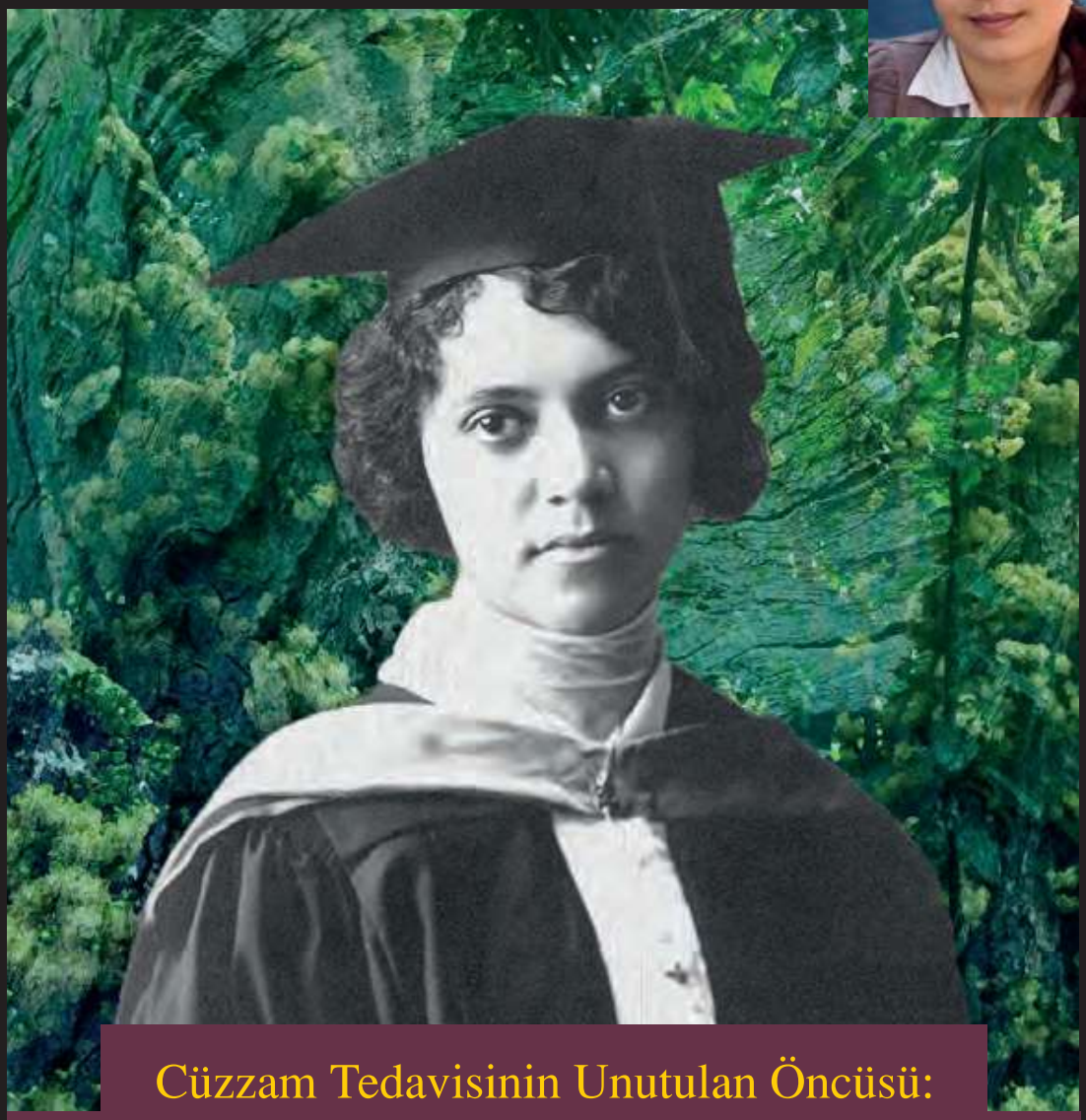

Cüzzam Tedavisinin Unutulan Öncüsü:

Alice Augusta Ball

Cüzzam olarak da bilinen Hansen hastalığı günümüzde geniş ölçüde tedavi edilebiliyor. Bu tedavide, ilginç bir ağacın ve 1920'lerde tedavi geliştiren öncü bir genç bilim insanının, Alice Augusta Ball'un çalışmalarının payı büyük.

Alice Augusta Ball'un geliştirdiği tedavinin öncesinde, yüzyıllar boyunca, cüzzam hastaları bu hastalığın beraberinde getirdiği bitap düşüren etkilere ve sosyal izolasyona karşı tam anlamıyla çaresizdi. Genç bilim insanı Alice Augusta Ball, dünya çapında ilk etkili cüzzam tedavisinin temellerini attı. Diğer yandan, Ball'un mirası bugün halen kadınların ve farklı ırklardan insanların bilim alanında ötekileştirilmesine ilişkin tartışmalarda sıkça ele alınıyor.

Bir biyoetikçi ve tıp tarihçisi olarak Ball'un tıbba katkıları »

Molokai isimli görsel için: Molokai adasında, cüzzamlı hastaların izole edildiği yerleşim alanı. (1922)

üzerinde detaylıca çalıştım. Alice Augusta Ball'un, günümüzde de halen devam eden cüzzam hastalığı ile ilgili çalışmalarının gün geçtikçe daha fazla takdir edildiğini görmekten de mutluluk duyuyorum.

1892'de Seattle, Washington'da doğan Alice Augusta Ball, farmasötik kimya alanındaki eğitimini tamamladıktan sonra 1915 yılında Hawaii Koleji'nden bilim alanında yüksek lisans derecesi alan ilk kadın ve ilk Afro-Amerikalı oldu. Yüksek lisansını tamamladıktan sonra üniversite onu araştırmacı-kimyager ve eğitmen olarak işe aldı ve kimya bölümünde bu unvana sahip ilk Afro-Amerikalı oldu. Ball'un kava bitkisinin kimyası hakkındaki yüksek lisans tezinden etkilenen Dr. Harry Hollmann, Hawaii'deki ABD Halk Sağlığı Servisi'nin Cüzzam Araştırma İstasyonu'nda Ball'u işe aldı. Bu dönemde cüzzam, Hawaii'de önemli bir halk sağlığı sorunuydu.

Günümüzde doktorlar cüzzamın minimal düzeyde bulaşıcı olduğunu biliyorlar. Fakat 1865'te cüzzamla ilgili korku ve toplumsal damgalama, Hawaii'deki yetkililerin zorunlu bir tecrit politikası uygulamasına yol açtı. Bu politika ile birlikte hastalığa yakalananlar, Molokai adasındaki uzak bir köşede izole edildiler. 1910'da

Şolmogra yağı ile başarıyla tedavi edilen bir cüzzam hastası. (Handbook of medical treatment -1919)

Molokai'de 600'den fazla cüzzam hastası yaşıyordu. Bu politika, Molokai'ye sürgün edilenlerin yüzde 90'ından fazlasını oluşturan yerli Hawaiilileri büyük ölçüde etkiledi.

Doktorlar cüzzamı tedavi etmek için akla gelebilecek hemen hemen her ilacı kullanmaya çalıştılar, hatta arsenik ve striknin gibi tehlikeli maddelerle deneyler bile yaptılar. Fakat anlamlı olarak etki gösteren tek tedavi, şolmogra yağının kullanılmasıydı. Şolmogra ağacının tohumlarından elde edilen şolmogra yağı, Hindistan ve Burma'da uzun yıllardır çeşitli cilt hastalıklarının tedavisinde kullanılıyordu. Fakat şolmogra yağı tedavisindeki sınırlılıklar, tedavinin cüzzam üzerindeki etkilerini de azaltıyordu. Şolmogra yağı oldukça kalın formda ve yapışkan olduğu için cilde sürülmesi zordu. Yağ aynı zamanda acı bir tada sahip olduğundan, ağız yoluyla yağı alan hastalarda da sıklıkla kusma gözlemleniyordu. Bazı doktorlar yağı enjeksiyon yoluyla kullanmayı denediler fakat bu yöntem de ciltte ağrılı kabarcıklara yol açtı.

Araştırmacılar şolmogra yağının iyileştirici potansiyelini kötü yan etkileri yok ederek kullanmayı başarabilirlerse, şolmogra yağı cüzzam tedavisinde devrim yaratabilecekti. 1922 tarihli bir makalede Dr. Harry Hollmann, 23 yaşındaki Alice Augusta Ball'un şolmogra yağını hiçbir yan etkiye yol açmayacak biçimde kimyasal olarak değiştirmeyi başardığını belgeledi. Şolmogra yağındaki etil esterleri ayrıştıran Ball, şolmogra yağını suda çözünebilir ve vücut tarafından kolayca emilebilir hale getirmişti. Dr. Hollmann'ın adlandırdığı şekliyle "Ball Yöntemi", 1940'lı yılların sonlarında sülfonların ortaya çıkışına dek, şolmogra yağını cüzzam için en etkili tedavi haline getirdi. 1920'de Ball Yöntemi sayesinde Honolulu'da 78 hasta başarıyla tedavi edildi. Bir yıl sonra 94 kişiyi daha tedavi eden Halk Sağlığı Servisi, tüm hastaların moralinin büyük ölçüde iyiye gittiğini kaydetti. Cüzzam için ilk kez tedavi

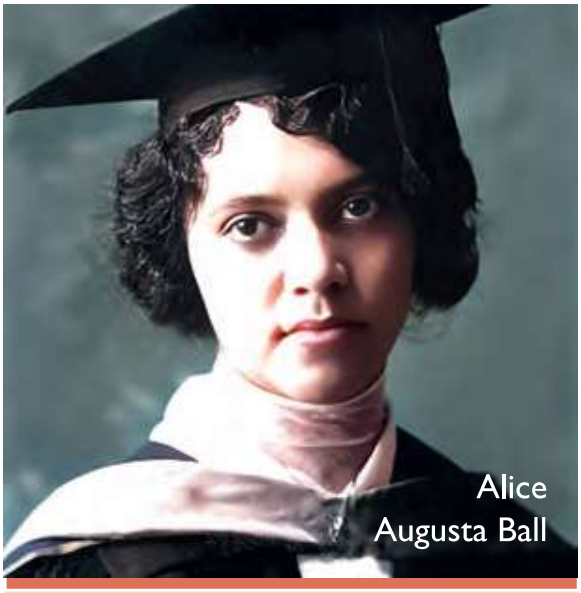

Alice Augusta Ball

Afro-Amerikalı kimyacı Alice Augusta Ball, 1940'larda antibiyotikler geliştirilinceye kadar cüzzam hastalığının işe yarayan tek tedavi yöntemini geliştirmeyi başardı. Ball, o dönemde cüzzamın tedavisinde kullanılan ve şolmogra ağacı tohumlarından elde edilen yağın işlenmesini ve hastalara uygulanmasını kolaylaştıran Ball Yöntemi'ni geliştirdi.

umudu doğmuştu…

Ne var ki genç bilim insanı Ball, bulduğu başarılı tedavinin mutluluğunu bile tam anlamıyla yaşayamadan, bir yıl içinde henüz 24 yaşındayken laboratuvarda klor gazına maruz kalması sonucu yaşamını yitirdi. Araştırmasını ve geliştirdiği yöntemi de yayımlama fırsatı bulamamıştı. Projeyi Hawaii Koleji kimya bölümü başkanı Arthur Dean devraldı. Şolmogra yağını Ball'un yöntemiyle daha büyük miktarlarda üretmeye başlayan Dean, şolmogra yağı üzerine bir dizi de makale yayımladı. Ball'un Yöntemi'ni, "Dean Yöntemi" olarak yeniden adlandırdı ve Ball'a atıfta da bulunmadı.

Chaulmoogra (Hydnocarpus) tree
Oil from the seed was used to relieve symptoms of leprosy. Alice A. Ball -- African American, College of Hawaii instructor, research chemist, and the first woman to receive a master's degree from the College of Hawaii (class of 1915) -- extracted the oil's active ingredient in the 1910's. Based on Ball's research, University of Hawai'i President Arthur L. Dean and others later refined the chaulmoogra extract into a partially effective treatment for leprosy. In the 1940's the sulfones were discovered as a more effective remedy.

Hawaii Üniversitesi, 2000 yılında Ball'u kampüste kalan son şolmogra ağacına yerleştirilen bronz bir plaketle onurlandırdı.

Alice Augusta Ball'un diğer meslektaşları ise onun mirasın korumaya çalıştılar. Journal of the American Medical Association (JAMA)'da 1920'de yayımlanan bir makalede, Ball'un yöntemine atıfta bulunulurken, Dr. Hollmann ise 1922 tarihli kendi makalesinde buluşun Ball'a ait olduğunu açıkça ilan etti. Ball'un başarısı, yine 1922 yılında Current History isimli bir akademik yayında uzun uzadıya ele alınırken, 1932 yılında da Joseph Dutton'un anı kitabında yer aldı. Carter G. Woodson da 1941'de Negro History Bulletin'de Ball'un başarısına ve zamansız ölümüne yer verdi.

Paul Wermager gibi tarihçiler daha sonra, Alice Augusta Ball'a yönelik Arthur Dean ve diğer bazı isimlerce yürütülen ötekileştirme ve yok saymaya yönelik, modern bir hesaplaşma başlattılar ve Ball'un hak ettiği övgüyü alması için çaba gösterdiler. Wermager ve diğerlerinin çabalarının ardından, Hawaii Üniversitesi, 2000 yılında Ball'u kampüste kalan son şolmogra ağacına yerleştirilen bronz bir plaketle onurlandırdı. 2019 yılında da Londra Hijyen ve Tropikal Tıp Okulu, Ball'un adını okulun dışındaki, tıp tarihindeki diğer önemli isimlerin yanına ekledi. Ball'un öyküsü, 2020 yılında da "Ball Yöntemi" isimli bir filmle ölümsüzleşti. 2022'de de Hawaii Valisi David Ige, 28 Şubat'ı "Alice Augusta Ball Günü" olarak ilan etti. Alice Augusta Ball'un öyküsü hem bilimsel başarının hem de ötekileştirmenin tarihsel bir örneğini oluşturuyor. •

sabriyeasir@butundunya.com.tr

Çeviri kaynağı: "A young Black scientist discovered a pivotal leprosy treatment in the 1920s but an older colleague took the credit", 21 Nisan 2024, Mark M. Lambert, theconversation